

# Theaters 2002

Cijfers en kengetallen  
van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD)





Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties



# Theaters 2002

Cijfers en kengetallen  
van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD)



## Inhoud

- Inleiding & verantwoording van de cijfers
  - 1 Belangrijkste conclusies 2002
  - 2 Nieuw- en verbouw: aantal leden, zalen en stoelen
  - 3 Marktaandeel VSCD-podia
  - 4 Voorstellingen, evenementen en bezoeken
  - 5 Onderverdelingen naar genre
  - 6 Uitverkochte voorstellingen
  - 7 Exploitatie en personeel
  - 8 De toekomst
  - 9 Statistische verantwoording
  - Colofon
-

Voor u liggen de jaarcijfers van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) over het jaar 2002. Dat we daar nu – pas – mee komen is het gevolg van een veel gedetailleerdere en nauwkeuriger wijze van registreren en tellen. Achtereenvolgens lichten we toe wat de wijzigingen zijn ten opzichte van onze publicatie over 2001, geven we onze jaarcijfers en presenteren we een analyse van de structuur en dynamiek van onze podia.

## **Verantwoording van de cijfers: betrouwbaarheid en marges**

Sinds 1996 neemt een groeiend aantal leden van de VSCD deel aan het Theater Analyse Systeem (TAS). Dit systeem, door ABF-research uit Delft ontwikkeld in opdracht van de VSCD, is in de eerste plaats een middel tot bedrijfsvergelijking. Het stelt de podia (schouwburgen en concertzalen) in staat hun bedrijfsgegevens te vergelijken met die van andere theaters, om zo eigen sterke en zwakke kanten te kunnen opsporen.

De gegevens voor het Theater Analyse Systeem vormen echter ook een (grote) steekproef, waarvan de uitkomsten kunnen worden geëxtrapoleerd naar alle leden van de VSCD. Dan biedt TAS een totaaloverzicht van de aantallen voorstellingen, bezoeken, kosten en opbrengsten van alle leden. Ook kan door vergelijking met landelijke cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) worden bepaald welk aandeel de VSCD-podia hebben in de podiumkunsten in Nederland als geheel.

2002 was het zevende opeenvolgende jaar dat de VSCD-podia aan het Theater Analyse Systeem deelnamen. 98 van de 136 leden deden mee, zodat de steekproef representatief is voor wat de financiële gegevens betreft. Voor de cijfers met betrekking tot aantallen voorstellingen, verdeling over disciplines en hoeveelheid bezoek zijn de 38 leden die in eerste instantie niet meededen nagebeeld en gefaxed, zodat tenslotte van 130 podia voorstellings- en bezoekgegevens zijn verzameld (zie het slot van deze publicatie voor een verdere statistische verantwoording).

## Bijstellingen 2002 ten opzichte van eerdere jaren

De vragenlijst over 2002 wijkt op onderdelen af van die van eerdere jaren met als belangrijkste doel om de bruikbaarheid van de informatie te vergroten. Het betreft:

- het aantal uitverkochte voorstellingen is geteld voor alle zalen en niet alleen voor de grote zaal
- subsidies betreffen alle soorten subsidies (gemeente, provincie, rijk) en niet alleen die van de eigen gemeente
- het personeel is onderverdeeld naar 3 categorieën: directie/staf, programma/marketing en techniek en niet meer uitsluitend naar techniek

Ook de gegevensverzameling is in 2002 gewijzigd. In eerdere jaren werd het totale bezoek, evenals de verdeling over genres van voorstellingen en bezoek bij activiteiten geschat op basis van de steekproef. Deze methode is over 2002 niet meer gevolgd. De onderlinge verschillen naar voorstellingen en publiek tussen de theaters zijn zo groot dat wel of niet deelname van een enkeling het beeld sterk kan beïnvloeden. Deze onevenwichtigheid is de afgelopen jaren versterkt omdat in een aantal steden twee of meer podia als één organisatie worden bestuurd, onder andere als combinatie van concertgebouw en schouwburg, zoals in Groningen, Enschede, Arnhem, Nijmegen, Tilburg, of Haarlem, of dat twee podia uit verschillende steden fuseren, zoals in Heerlen en Kerkrade (Parkstad Limburg). Ook blijkt het voor aantallen voorstellingen en genre-indeling zeer ingrijpend wanneer een groot gespecialiseerd podium een jaar niet in de steekproef van TAS voorkomt. Wanneer b.v. het Muziektheater Amsterdam een jaar niet mee doet, verdwijnt een belangrijk deel van de opera- en balletvoorstellingen uit de telling, die vanuit andere podia niet kunnen worden bijgeschat. Wanneer Het Concertgebouw Amsterdam een jaar niet meedoet geldt hetzelfde voor de klassieke muziek en het Circustheater in Scheveningen heeft zo'n groot marktaandeel op het gebied van musical dat niet-deelname aan TAS gevolgen heeft voor de geëxtrapoleerde aantallen musicalvoorstellingen en -bezoeken. Maar ook omgekeerd geldt dat het gespecialiseerde podium dat wel meedoet en vervolgens wordt gebruikt als schatter voor de non-respons het betreffende genre en het bezoek daaraan (ernstig) uitvergroot. Zo is de dip in het jaar 2000 naar alle waarschijnlijkheid het gevolg van niet deelname door enkele grote theaters, die niet gecorrigeerd werd door de steekproef evenredig

bij te schatten, omdat de theaters die de bijtelling moeten schatten veel kleiner zijn dan de ontbrekende. Omgekeerd is de piek in het jaar 2001 voor klassieke muziek mede het gevolg van deelname door Het Concertgebouw Amsterdam, dat met zijn zeer grote aantal uitvoeringen en bezoekers voor klassieke muziek de bijtelling van de non-respons naar omvang en genre (klassieke muziek) heeft overdreven. Voor Theaters 2002 is daarom de non-respons nagebeld naar aantallen voorstellingen, genre en bezoek, zodat deze vertekeningen zich nu niet meer voordoen. Ook werden de gegevens over 2000 en 2001 gecorrigeerd op basis van de hier genoemde inzichten.

### **Toename aantal leden VSCD, maar sommige podia gesloten voor verbouwing**

In 2002 groeide het aantal leden van de vereniging door toetreding van 11 zogenaamde Vlakke vloertheaters. Tegelijk nam het aantal leden iets af door de hiervoor genoemde ontwikkeling van fusies en samenwerking. Per saldo groeide het aantal leden van de VSCD van 126 tot 136. Niet alle leden doen mee in de telling omdat, vanwege de enorme bouwactiviteiten die er al enige jaren gaande zijn, steeds enkele theaters dicht zijn, terwijl andere podia vernieuwd hun deuren openen.

# Belangrijkste conclusies 2002

- Het aantal voorstellingen, concerten en het aantal bezoekers bij de vscd-podia is in 2002 nagenoeg gelijk aan 2001. Het aantal voorstellingen steeg met 1%, het bezoek daalde met 3%. De terugval in de economie heeft op voorstellingen en publiek in 2002 weinig invloed uitgeoefend.
- De inkomsten uit verhuringen, horeca en sponsoring zijn in 2002 substantieel verminderd (-8%). Deze vermindering komt des te harder aan omdat deze inkomsten een zware bijdrage (25%) leveren aan de totale exploitatie van het podium. De terugval in de economie in 2002 is daarin sterk merkbaar.
- De kosten van voorstellingen stegen in 2002 opnieuw; grotere producties, maar ook loonstijgingen en kostenstijgingen voor vervoer en logistiek bij de bezoekende producties hebben de programmakosten met 14% verhoogd.
- Hiermee samenhangend stegen aan de kant van het podium de personeelskosten (+13%) en het aantal uren dat per voorstelling wordt besteed (+3%).
- Om de gestegen kosten te kunnen financieren zijn opnieuw de entrees met gemiddeld 1 € gestegen tot € 10,91 (+ 10%) en namen de subsidies toe met 20% van € 170 miljoen tot € 214 miljoen per jaar (inclusief subsidies van provincie en rijk, dit jaar voor het eerst opgenomen).
- Programmakosten en publieksinkomsten stijgen nu al 7 jaar op rij, maar zijn al die jaren steeds ongeveer gelijk aan elkaar (2002: € 132 respectievelijk € 128 miljoen). Per voorstelling bedraagt het verschil in 2002 niet meer dan + € 11,-.
- De publieksdruk blijft onverminderd groot: ruim 7.307 voorstellingen waren in 2002 uitverkocht (27% van alle voorstellingen), vooral in de genres cabaret en kleinkunst, musical, opera en populaire muziek. Maar ook in andere genres is een substantieel aantal voorstellingen onbereikbaar omdat het vol zit.
- De bouwactiviteit ten behoeve van nieuwe theaters, uitbreidingen en aanpassingen is onverminderd groot. Maar het duurt nog enkele jaren voordat deze leidt tot merkbare uitbreiding van de capaciteit en mogelijke vermindering van de publieksdruk. Vooralsnog worden er net zoveel podia voor verbouwing gesloten als er nieuw of verbouwd worden opgeleverd.
- De publieksbelangstelling voor de podiumkunsten ontwikkelt zich voor de toekomst onverminderd gunstig. Op basis van bevolkingsprognoses kan een groei van de belangstelling voor podiumkunsten voor 2005 worden verwacht met 7% - 8% en voor 2010 met 12% - 13%.

## Nieuw- en verbouw; aantal leden, zalen en stoelen

Er heerst al jaren een grote (ver)bouwdrift bij theaters en podia. Dat geldt niet alleen voor vscd-leden, maar ook voor o.a. poppodia. In 2002 werden enkele nieuwe podia opgeleverd (o.a. Cultura in Ede en Mezz in Breda) en werd een groot aantal renovaties en uitbreidingen gerealiseerd (o.a. Martiniplaza in Groningen, 't Speelhuis in Helmond, Het Patronaat in Haarlem, Stadsschouwburg in Sittard en Theater Kikker in Utrecht). Voor de komende jaren zijn er nog (ver)bouwplannen bij 86 podia in 64 gemeenten. Dit zijn er 15 meer dan in 2001. Oplevering in de komende jaren kan bijdragen aan het verminderen van het grote aantal uitverkochte voorstellingen. In het kader van op handen zijnde verbouwingen ging ook een aantal podia voor langere tijd dicht, waardoor de totale zaal- en stoelencapaciteit in 2002 nog niet substantieel toenam (+3%). Wanneer in de loop van 2004 en 2005 een aantal grote bouwprojecten wordt opgeleverd (o.a. Almere, Utrecht, Eindhoven) verwachten we voor de komende jaren een groei in aantal voorstellingen en publieksbereik te kunnen realiseren.

In 2002 sloot de Vereniging van Vlakke Voertheaters (VVT) zich in meerderheid (11 van de 17) aan bij de VSCD, waardoor het aantal leden steeg. Aan de andere kant fuseerden enkele theaters met elkaar (o.a. de Dr. Anton Philipszaal en Lucent Danstheater). Per saldo nam het aantal leden toe van 126 naar 136. Met elkaar exploiteerden zij in 2002 243 theaterzalen met 119.668 stoelen, 3% meer dan in 2001, vooral als gevolg van nieuwe leden. Voor de komende jaren wordt een verdere groei verwacht.

### Zalen en zitplaatsen VSCD-theaters

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Leden	124	124	124	124	124	126	136
Zalen	205	203	214	215	212	222	243
Zitplaatsen	104.880	105.535	111.265	112.585	111.992	115.497	119.668

# VSCD podia naar capaciteit

Aantal zitplaatsen

- minder dan 500
- 500 tot 750
- 750 tot 1000
- meer dan 1000



○ minder dan 500 ● 500 tot 750 □ 750 tot 1000 ■ meer dan 1000

## ALKMAAR

■ Theater de Vest

## ALMELO

● Theaterhotel Almelo

## ALMERE

■ Almeerse Theaters

## ALPHEN A/D RUNJ

○ Parktheater

## AMERSFOORT

○ Theater De Lieve Vrouw

■ Theater & Congressentrum De Flint

## AMSTELVEEN

■ Schouwburg Amstelveen

## AMSTERDAM

□ Stadsschouwburg Amsterdam

○ Theater De Balie

■ Het Muziektheater Amsterdam

● Muziekcentrum De IJsbreker

● De Kleine Komedie

■ Het Concertgebouw

□ Theatercombinatie Bellevue/Nieuwe de la Mar

■ De Meervaart

■ Koninklijk Theater Carré

## APELDOORN

■ Schouwburg en Congressentrum Orpheus

## ARNHEM

□ Muis Sacrum

□ Schouwburg Arnhem

## ASSEN

● Theater De Kolk

## BAARN

○ Cultureel Centrum De Speeldoos

## BARENDRECHT

○ Theater het Kruispunt

## BERGEN OP ZOOM

● Stadsschouwburg de Maagd

## BERGEYK

○ Theater De Kattendans

## BEVERWIJK

● Kennemer Theater en congressentrum

## BREDA

■ Chassé Theater N.V.

## BUSSUM

■ Theater 't Spant

## CAPELLE A/D IJSSEL

● Isala Theater B.V.

## CUJK

● Schouwburg Cuijk

## CULEMBORG

○ Theater De Fransche School

## DELFT

● Theater de Veste

## DELFTZIJL

● Cultureel Centrum De Molenberg

## DEN HAAG

■ Koninklijke Schouwburg

■ Dr. Anton Philipszaal

● Theater aan het Spui

● Fortis Circus theater

● Stichting Kunstkring Diligentia en Pepijn

■ Nederlands Congres Centrum

■ Lucent Dans theater

## DEN HELDER

□ Schouwburg De Kampanje

## DEVENTER

■ Deventer Schouwburg

## DOETINCHEM

□ Schouwburg Amphion

## DORDRECHT

□ Schouwburg Kunstmin

## DRACHTEN

■ Schouwburg De Lawei

## DRONTEN

● De Meerpaal BV

## EDE

□ De Reehorst B.V.

## EINDHOVEN

■ Muziekcentrum Frits Philips

■ Stadsschouwburg Eindhoven N.V.

○ Plaza Futura

## EMMELOORD

□ Theater 't Voorhuys

## EMMEN

□ Theater De Muzeval

## ENSCHEDÉ

■ Podium Twente

○ Concordia

## ETTEN-LEUR

□ Theater en Congressentrum Nobelaer

## FRANEKER

○ De Koornbeurs

## GOES

● De Mythe

## GOOR

○ Theater De Reggehof

## GORINCHEM

● Schouwburg De Nieuwe Doelen

## GOUDA

■ Goudse Schouwburg

## GRONINGEN

□ De Oosterpoort

● Stadsschouwburg

## HAARLEM

□ Stadsschouwburg

■ Concertgebouw Haarlem

## HARDENBERG

○ Theater De Voorvegter

## HARDERWIJK

● Cultureel Centrum Harderwijk

## HEERENVEEN

○ Posthuis Theater

## HEERLEN

■ Parkstad Limburg Theaters

## HELMOND

● Theater 't Speelhuis

## HENGÉLO

■ Rabotheater Hengelo

## S-HERTOGENBOSCH

○ Theater Bis

■ Theater a/d Parade

## HIJLERSUM

□ Schouwburg Gooiland

## HOOFDDORP

● Schouwburg De Meerse

## HOOGEVEEN

■ Theater De Tamboer

## HOOGEZAND-SAPPEMEER

○ Centrum voor Kunst en Cultuur 't Kietzog

## HOORN

● Schouwburg Het Park

## IJMUIDEN

○ Witte Theater

● Stadsschouwburg Velsen

## KAMPEN

● Stadsgehoorzaal Kampen

## KERKRADE

● Parkstad Limburg Theaters

## LAREN NH

○ Stichting Singer Memorial Foundation

## LEEUWARDEN

○ Theater Romein

■ Stadsschouwburg De Harmonie

## LEIDEN

● Leidse Schouwburg

□ Stadsgehoorzaal

○ De Waag Leiden

○ LAKtheater

## LELYSTAD

● Theater Agora

## LOCHEM

○ Lochemse Schouwburg

## MAASTRICHT

■ Theater a/h Vrijthof

## MEPPEL

● Schouwburg Ogtelop

## MIDDELBURG

● Stichting Theater Exploitatie Zeeland

## NAALDWIJK

● De Naald

## NIJEWEGEIN

○ Theater en Kunstencentrum De Kom

## NIJMEGEN

○ LUX

■ Vereniging

■ Stadsschouwburg

## OOSTERHOUT

● Theater De Bussel

## OSS

□ Theater De Lievekamp

## PAPENDRECHT

○ Theater De Willel

## PURMEREND

□ Theater De Purmaryn

## RISWIJK

□ De Rijswijkse Schouwburg

## ROERMOND

□ Theaterhotel De Oranjerie

## ROOSENDAAL

■ Schouwburg De Kring

## ROTTERDAM

■ Rotterdamse Schouwburg

■ Oude Luxor Theater

■ Concert- en congressgebouw De Doelen

○ Theater Lantaren/Venster

□ Theater Zuidplein

□ Nieuwe Luxor Theater

## SCHIEDAM

● Fortis Theater a.d. Schie

## SITTARD

■ Stadsschouwburg Sittard

## SPJKENISSE

○ Theater de Stoep

## STADSKANAAL

● Theater Geert Teis

## STEENWIJK

○ Theater De Meenthe

## TERNEUZEN

□ Scheldetheater

## TIEL

■ Schouwburg Agnietenhof

## TILBURG

○ Theater De Vorst

□ Theaters Tilburg Concertgebouw

■ Theaters Tilburg Schouwburg

## UDEN

● Theater Markant

## UTRECHT

■ Muziekcentrum Vredenburg

■ Stadsschouwburg Utrecht

○ Theater Kikker

## VALKENSWAARD

○ De Hofnar cultuurcentrum

## VEENENDAAL

● Theater De Lampegiet

## VEGHÉL

○ Theater De Blauwe Kei

## VELDHOVEN

● Theater De Schalm

## VENLO

□ De Maaspoort Venlo BV

## VENRAY

● Schouwburg Venray

## VLAARDINGEN

□ Stadsgehoorzaal Vlaardingen

## VUGHT

○ Theater de Speeldoos

## WAALWIJK

○ Theater De Leest

## WAGENINGEN

□ Theater Junushoff

## WEERT

○ Munttheater

## WINSCHOTEN

● Cultureel Centrum / Theater De Klinker

## WINTERSWIJK

□ Schouwburg De Storm

## WOERDEN

○ Kunstencentrum het Klooster

## ZAANDAM

■ Het Zaantheater

## ZALTBOMMEL

○ De Poortertij

## ZEVENAAR

○ De Bommersheuf

## ZOETERMEER

□ Stadstheater

## ZUTPHEN

■ De Hanzehof

## ZWIJNDRECHT

○ Theater De Uitstek

## ZWOLLE

□ Stadsschouwburg Odeon

## Marktaandeel VSCD-podia tot totaal aanbod en bezoek podiumkunsten

Lang niet alle podia zijn lid van de VSCD. Poppodia hebben een eigen Vereniging Nederlandse Poppodia en – Festivals (VNP) met 64 podiumleden en 18 festivals, er bestaat een Vereniging Kleine Muziek Centra (VKMC) met 90 leden waar meestal in de weekeinden nog eens ca. 500 uitvoeringen van vooral kamermuziek worden geprogrammeerd voor ca. 50.000 bezoekers, er bestaan tientallen festivals die podiumkunst brengen in tenten of de open lucht (o.a. Oerol, De Parade, Nieuwe Muziek, Lowlands) met nog eens honderden voorstellingen en 100.000-den bezoekers en daarnaast zijn er – niet georganiseerd – nog enkele honderden centra voor de kunsten, culturele centra en gemeenschapshuizen, café's en scholen waar – meestal incidenteel - podiumkunst wordt geprogrammeerd. Om te kunnen bepalen welk marktaandeel de VSCD-podia hebben, is het nodig inzicht te hebben in de volledige markt.

Het CBS is van oudsher de instelling die deze totaal-cijfers verzamelt. Vanwege bezuinigingen is het CBS echter gedwongen vanaf 2001 een vereenvoudigde wijze van registratie en meting te hanteren, waardoor minder podia, voorstellingen en bezoek worden waargenomen dan daarvoor. In de CBS-telling zijn dan ook niet alle hiervoor genoemde plekken opgenomen. De CBS-cijfers over 1999 en 2000 zijn op deze nieuwe manier van meten gecorrigeerd.

In totaal telde de VSCD in 2002 28.053 voorstellingen (+1%) en 11,7 miljoen bezoeken (- 3%). Ten opzichte van de nieuwe telling van het CBS betekent dat een marktaandeel van ca. 70%. Dat lijkt heel veel, maar daarbij moet dus in acht worden genomen dat het CBS op basis van huidige methodiek 37.912 voorstellingen en 13,9 miljoen bezoekers registreert, terwijl dat op basis van de vroegere meer uitvoerige methodiek in hetzelfde jaar (1999) 56.000 uitvoeringen met 16.1 bezoekers waren, dat wil zeggen 48% meer. Zo telden de Vereniging van Nederlandse Poppodia en –Festivals (VNP) over 2002 bij de eigen leden 13.000 concerten en andere activiteiten met 3,4 miljoen bezoekers, van wie 80% voor popconcerten en dance-avonden (half-half verdeeld) kwam. De Belangenvereniging Dance (BVD) heeft in 2002 onderzoek laten doen en noteerde 1,8 miljoen bezoekers per jaar. De hiervoor genoemde festivals zijn gezamenlijk eveneens goed voor een paar honderdduizend bezoekers en honderden voorstellingen. Ook al zou niet alles als podiumkunst worden gedefinieerd dan nog is het duidelijk dat het totaal aantal voorstellingen en bezoeken voor podiumkunst groter is dan op dit moment door het CBS wordt geteld en

het marktaandeel van de VSCD podia navenant lager moet zijn. We zijn met het CBS in gesprek om voor de toekomst een meer dekkende registratie te realiseren, zodat we nauwkeuriger inzicht krijgen in de totale ontwikkeling van de podiumkunsten in Nederland. Met deze beperkingen en slagen om de arm geeft onderstaand staatje de ontwikkeling van het marktaandeel van de VSCD podia.

### Marktaandelen

	1999	2000	2001	2002
Voorstellingen totaal (Cbs nieuw)	37.912	39.086	40.743	nnb
Voorstellingen VSCD podia	27.200	26.400	27.700	28.053
Bezoeken totaal (Cbs nieuw) x miljoen	13,9	14,4	15,6	nnb
Bezoeken VSCD podia *	12,1	11,6	12,1	11,7
VSCD marktaandeel aanbod in %	71,7	67,5	68,0	nnb
VSCD marktaandeel bezoek in %	87	81	85	nnb
VSCD aandeel rijks gesubsidieerd aanbod %	35	nnb	nnb	nnb

N.B. bezoeken vscd over 2001 gecorrigeerd naar volledige waarneming (ongecorrigeerd 13.3 milj)  
 nnb = nog niet bekend

# VSCD-regio's naar inwoner aantal, voorstellingen en bezoeken



In % van het landelijk totaal

- aantal inwoners
- aantal theateervoorstellingen
- aantal theaterbezoeken

Totaal inwoner aantal, voorstellingen en bezoeken

bevolking (1-1-2003)	16.1 miljoen
aantal theateervoorstellingen	28.053
bezoeken theateervoorstellingen	11,7 miljoen



## Voorstellingen, evenementen en bezoeken

Het aantal voorstellingen podiumkunst is in 2002 iets gestegen ten opzichte van 2001 (28.103 tegen 27.741). Deze lichte groei moet gedeeltelijk worden toegeschreven aan de extra leden van de vereniging. Per podium is het aantal voorstellingen podiumkunst met 2% gestegen (van 220 tot 225 per jaar). Het totale bezoek aan podiumkunsten nam in 2002 iets af, van 12,1 miljoen tot 11,7 miljoen (= - 3%). Per podium nam het bezoek aan voorstellingen eveneens af met 3% (van 105.537 tot 101.512). Het toegenomen aantal voorstellingen en het gelijk gebleven bezoek resulteren in 2002 in een lager gemiddeld bezoek per voorstelling: 418 tegen 479 in 2001. Een deel van de verklaring hiervoor is gelegen in de toetreding van nieuwe leden met minder stoelen.

Het aantal niet-culturele evenementen (feesten, partijen, congressen, presentaties) is in 2002 per podium echter met maar liefst 41% gedaald van 31.980 in 2001 tot 17.759 in 2002. Het is aannemelijk dat deze afname van niet-culturele evenementen het gevolg is van de economische terugval, waardoor particulieren en bedrijven in 2002 minder congressen, feesten en partijen organiseerden. Het totale bezoek aan evenementen (podiumkunst en zakelijke verhuur) aan vscd-podia is in 2002 met 4,5% gedaald (van 15,3 miljoen tot 14,6 miljoen). Deze terugloop in bezoek is dus vooral te wijten aan het verminderde bezoek aan niet-culturele activiteiten (-10%) en veel minder door geringer bezoek aan de podiumkunsten (-3%).

### Evenementen, voorstellingen, bezoeken alle vscd podia

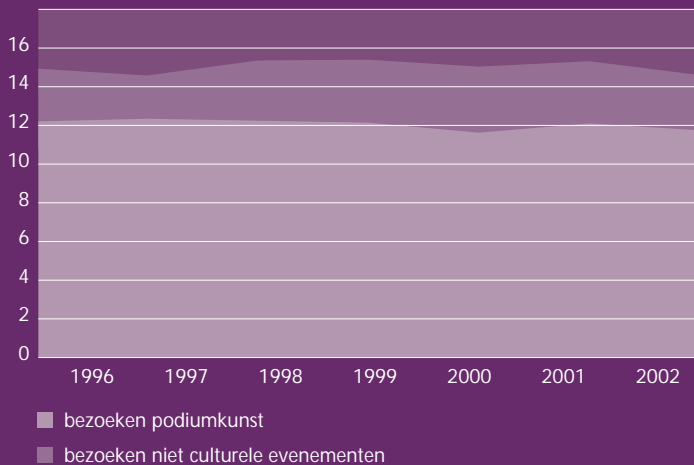
	1996	1997	1998	1999	2000	2001**	2002
Evenementen totaal (x 1.000)	40,1	44,5	53,2	47,2	57,4	59,7	45,9
- hiervan podiumkunsten*	26,9	26,1	28,3	27,2	26,4	27,7	28,1
Bezoeken totaal (x miljoen)	14,9	14,6	15,4	15,4	15,0	15,3	14,6
- hiervan podiumkunsten	12,2	12,3	12,2	12,1	11,6	12,1	11,7
Gemiddeld bezoek per voorstelling	454	473	433	447	440	479	418

\* podiumkunsten= professioneel, amateur, Nederlands en buitenlands

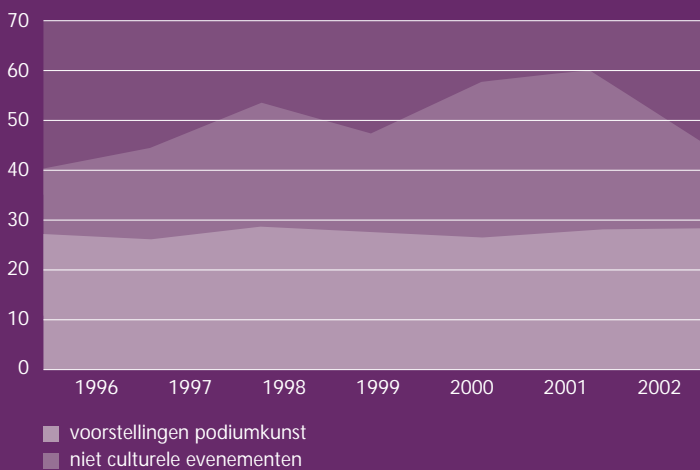
\*\* 2001 gecorrigeerd naar nieuwe waarneming 2002

Het bezoek van buiten de eigen gemeente bedroeg in 2002 45% van het totale bezoek. Dat is nagenoeg gelijk aan de verhoudingen in 2001 (44%).

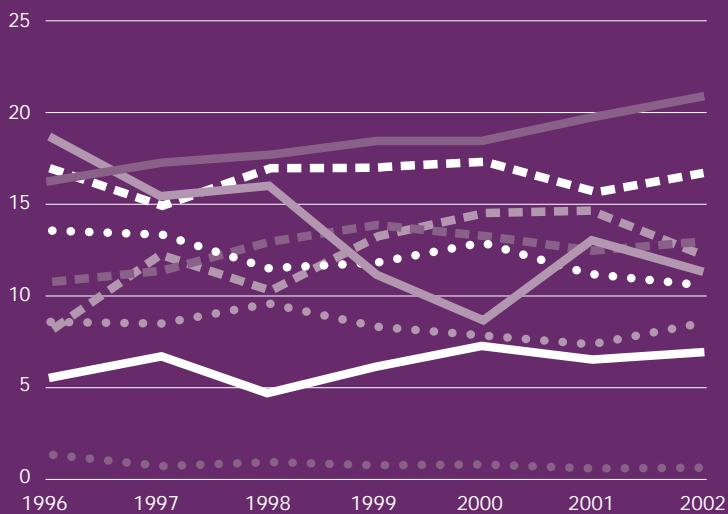
### Bezoeken VSCD theaters (x 1.000.000)



### Theatervoorstellingen en niet culturele evenementen (x 1.000)



## Voorstellingen naar genre (in% van totaal)



- toneel
- klassieke muziek
- dans en beweging
- populaire muziek (incl. wereldmuziek)
- musical, muziektheater, opera (ette)
- cabaret en kleinkunst
- literair
- overig professioneel
- amateurvoorstellingen

## Onderverdelingen naar genre

Sinds 1996 wordt gevraagd voorstellingen naar genre in te delen, vanaf 1999 wordt ook het bezoek aan deze genres geregistreerd.

- Het aandeel toneel bleef constant (van 20% naar 21%), evenals het publiek voor toneel (van 11% naar 12% = 1,4 miljoen). Omdat veel toneelvoorstellingen in kleinere zalen worden gespeeld is het bezoekersaandeel lager dan het voorstellingsaandeel (12% versus 21%).
- Voor klassieke muziek registreren we voor 2002 een kleine teruggang in het aantal voorstellingen (van 13% naar 11%), maar een stijging in het bezoek eraan (van 1,6 tot 1,88 miljoen). Het aandeel van voorstellingen dans en bewegingstheater bleef in 2002 constant (7%), maar het publiek ervoor nam opnieuw af met ca. 15% van 849.000 tot 726.000.
- Het aandeel van de populaire muziek (inclusief wereldmuziek) bleef vrijwel gelijk, zowel in aantal uitvoeringen (13% tegenover 12% in 2001) als publiek (1,6 miljoen tegenover 1,7 miljoen).
- Het aandeel van musical, muziektheater en opera (ette) is na een jarenlange stijging in 2002 voor het eerst afgenomen (van 15% naar 12%). Ook het publiek voor deze disciplines liep met 20% terug van 3,0 miljoen naar 2,4 miljoen. [Juist bij dit soort conclusies moet aangetekend worden dat in 2002 alleen het Fortistheater in Scheveningen lid was van de VSCD, het Beatrixtheater met ca. 450.000 bezoekers in Utrecht niet.]
- Cabaret neemt in 2002 dezelfde positie in als in eerdere jaren: 17% van de voorstellingen en 15% van het publiek (1,8 miljoen bezoekers).
- Het aandeel van amateurvoorstellingen bleef in 2002 vrijwel gelijk (van 11% naar 10%), net als het publiek ervoor 9% = 1,1 miljoen bezoekers).
- Het aandeel van het rijksgesubsidieerde aanbod in het totale programma is met 18% weer even groot als in 1997. Dat laat een schommelend verloop zien.

De verhouding tussen het aandeel in het totaal van de voorstellingen en het totale publieksbereik is net als vorige jaren voor de hand liggend: toneelvoorstellingen en – in mindere mate – cabaret spelen vaak in de wat kleinere zalen, terwijl klassieke muziek, opera, musical en muziektheater vooral in de grote zalen te zien en te horen is. Daarom telt toneel 21% van het aantal voorstellingen, maar slechts 12% van het publiek, terwijl deze verhouding bij opera, musical en muziektheater precies andersom ligt: 12% van de voorstellingen trekt daar 21% van het publiek.

## Uitverkochte voorstellingen

(in % van totaal binnen het genre)	2001*	2002**
Totaal aantal voorstellingen (N=)	18.900	28.103
hiervan uitverkocht in %		
Toneel	17	18
Klassieke muziek	28	13
Dans en beweging	23	15
Populaire muziek	33	28
Musical en muziektheater	46	35
Cabaret	54	47
Literair	10	4
Overig professioneel	30	16
Amateur-voorstellingen	32	24
Totaal	35	26
In absolute aantallen	6.300	7.307

leeswijzer: in 2002 is 18 % van alle toneelvoorstellingen in Nederland is uitverkocht.

\* alleen grote zaal

\*\* alle voorstellingen

## Verdeling van voorstellingen naar genre

(In %)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002*
Toneel	18	17	18	19	18	20	21	5.818
Klassieke muziek	13	11	11	9	9	13	11	3.186
Dans en beweging	5	6	5	6	7	7	7	1.944
Populaire muziek	11	12	13	14	13	12	13	3.570
Musical, muziektheater	8	12	10	12	14	15	12	3.463
Cabaret en kleinkunst	19	17	19	19	17	16	17	4.636
Overig professioneel en literair	10	9	10	10	9	8	9	2.512
Amateur-voorstellingen	16	16	14	14	13	11	10	2.924

andere onderverdelingen aandeel voorstellingen

Rijksge subsidieerd aandeel	13	18	15	12	13	17	18	5.162
Buitenlandse voorstellingen	9	8	8	9	8	9	8	2.188
Kinder-/jeugd en familie	14	13	10	11	11	13	12	3.338
Besloten voorstellingen	-	-	-	7	8	6	7	2.020

\* absoluut x 1.000

## Uitverkochte voorstellingen

In 2002 is anders dan in 2001 gevraagd naar alle uitverkochte voorstellingen en niet alleen naar die in de grote zaal. In 2002 waren er 7.307 voorstellingen uitverkocht. Dat is 26% van het totale aantal voorstellingen (2001: 6.300 voorstellingen, zijnde 35% van de voorstellingen, maar toen alleen in de grote zaal geteld). In 2002 zit de grootste publieksdruk weer op cabaret (47% van alle voorstellingen uitverkocht) en op musical, opera en muziektheater (35%). Maar ook in de andere genres is het aantal uitverkochte voorstellingen aanzienlijk en loopt uiteen van 13% tot 18% uitverkochte voorstellingen. Alleen in de categorie literaire voorstellingen is het aantal uitverkochte voorstellingen aanzienlijk minder (4%). De constatering over 2001 kan hier worden herhaald: de publieksdruk is groot en mensen die klagen dat voorstellingen 'altijd zijn uitverkocht' hebben vaak gelijk. Hoewel de bouwdrift in theaterland groot is, zal het nog een paar jaar duren voordat er onder vscd-leden substantieel meer speelmogelijkheden en zaalcapaciteit beschikbaar zijn.

De verklaring voor het feit dat in de klassieke muziek het aantal uitverkochte concerten in 2002 procentueel zoveel lager uitvalt als in 2001, is omdat nu ook een groot aantal kamermuziek- en ensembleconcerten in kleine zalen in de telling zijn meegenomen. Die zijn veel minder vaak uitverkocht. Hetzelfde geldt voor dans en beweging. Bij toneel en cabaret blijkt echter dat de kleine zaalvoorstellingen nagenoeg even vaak zijn uitverkocht als die in de grote zaal.

### Verdeling van publiek naar genre

(in %)	1999	2000	2001	2002	2002*
Toneel	11	11	11	12	1,44
Klassieke muziek	12	10	17	16	1,88
Dans en beweging	7	8	7	6	0,73
Populaire muziek	15	14	13	13	1,59
Musical, muziektheater	23	26	24	21	2,42
Cabaret en kleinkunst	15	15	14	15	1,82
Overig professioneel en literair	7	6	5	6	0,78
Amateur-voorstellingen	10	11	9	9	1,096

\* absoluut x 1.000

## Exploitatie en personeel

De totale omzetten van de theaters zijn in 2002 opnieuw met 10% gestegen tot € 458,- miljoen (2001: € 415 miljoen). Deze omzetsijting is het gevolg van – opnieuw – stijging van kosten, vooral programma- en personeelskosten. Deze kostenstijgingen zijn gefinancierd door een stijging van recettes en subsidies. Bij de geconstateerde toename van de subsidies moet in aanmerking worden genomen dat dit jaar voor het eerst is gevraagd naar ontvangen provinciale en rijks-subsidies. Voor het 7e opeenvolgende jaar moet worden vastgesteld dat de podia zijn geconfronteerd met autonome kostenstijgingen vanwege extra benodigd personeel bij het eigen theater en hogere uitkoopsommen van de bezoe-kende producties. In onze vorige publicatie is uitvoerig stil gestaan bij de oorzaken van deze kostenstijgingen: arbo-maatregelen, arbeidstijdenwet, en (brand)veiligheidsaanpassingen.

Door de combinatie van een inzakkende markt voor congressen, feesten en partijen en een stijging van de kosten, nam het aandeel van de subsidies in de totale exploitatie van de theaters in 2002 voor het eerst in jaren weer toe tot 47% en bereikte daarmee het niveau van 1996 en 1997. De (gemeente)subsidie per inwoner steeg in 2002 met 15% tot € 12,- gemiddeld (2001: € 10,30).

### Exploitatiegegevens

financiën in miljoenen €	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Aantal leden	124	124	124	124	124	126	136
Omzet	249	269	318	367	373	415	458
Inkomsten voorstellingen	65	81	105	132	119	120	128
Inkomsten verhuur/horeca/sponsors	65	65	73	88	108	125	115
Subsidies (vanaf 2002 ook rijk)	117	126	143	151	142	170	214
Programmakosten	67	78	99	114	104	116	132
Gebouw en huisvesting	62	73	73	92	93	108	93
Personeelskosten podium	72	5	89	99	104	125	143
Publiciteit en organisatie	17	22	25	33	34	37	55
Horeca-inkoop en personeel	27	24	29	29	30	29	38
Subsidiedekkingspercentage	47	47	45	41	38	41	47

financiën in miljoenen €	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Aantal werkzame personen	-	-	-	6.649	6.880	7.581	7.915
Aantal fte's	-	-	-	3.848	3.551	4.141	4.296
- v.w. techniek	-	-	-	1.183	988	1.284	1.332
- v.w. directie/staf	-	-	.	-	-	-	573
- v.w. programma / mark	-	-	-	-	-	-	380

#### Per gemiddeld theater

Omzet (x miljoen)	2,01	2,17	2,57	2,96	3,01	3,29	3,37
Werkzame personen	-	-	-	54	56	60	58

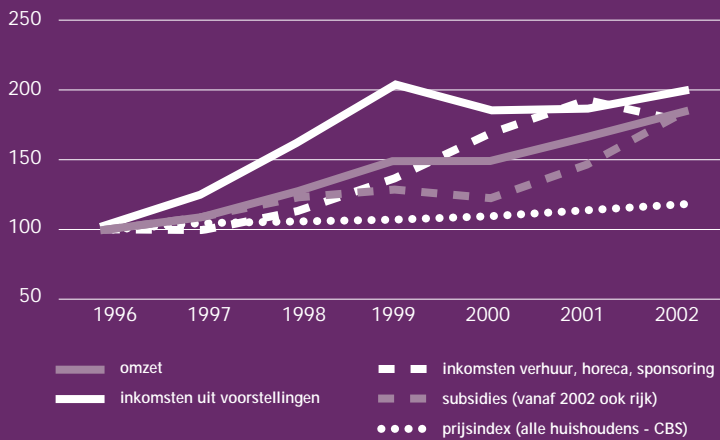
#### Indices

Omzet	100	108	128	147	150	166	184
Inkomsten voorstellingen	100	124	162	204	184	185	198
Inkomsten verhuur/horeca/sponsors	100	100	113	136	167	192	177
Subsidies (vanaf 2002 ook rijk)	100	108	122	128	121	145	182
Programmakosten	100	116	147	169	155	172	196
Gebouw en huisvesting	100	116	117	147	150	173	148
Personeelskosten	100	104	123	137	144	172	198
Prijnsindex (CBS)	100	102	104	106	109	114	116

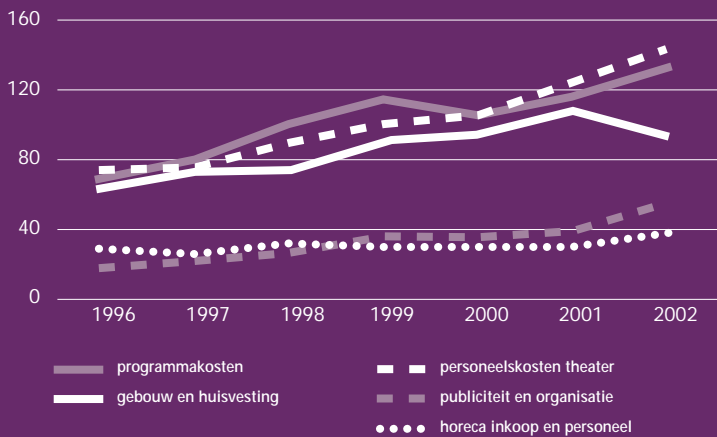
#### Kengetallen

Kosten per voorstelling	9.264	10.298	11.254	13.510	14.134	14.960	16.297
Kosten per bezoeker	20	22	26	30	32	34	39
Personeel per voorstelling (uren)	-	-	-	240	228	253	259
Entree per voorstelling	2.409	3.089	3.714	4.864	4.523	4.338	4.563
Horeca, verhuur, sponsors per voorst.	2.409	2.472	2.588	3.242	4.099	4.488	4.091
Subsidie per voorstelling	4.354	4.840	5.064	5.539	5.371	6.134	7.611
Entree per bezoek	5,31	6,54	8,58	10,89	10,27	9,95	10,91
Horeca, verhuur per bezoeker	5,31	5,23	5,98	7,26	9,31	10,29	9,78
Subsidie per bezoeker	9,60	10,24	11,70	12,40	12,20	14,06	18,20
Subsidie per inwoner (in €)	7,60	8,00	9,00	9,50	8,90	10,30	12,00

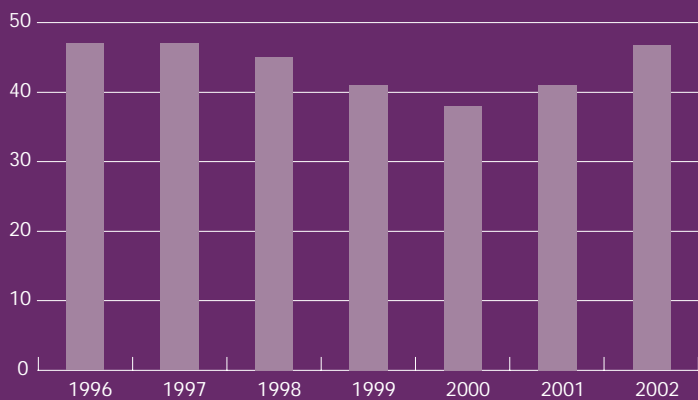
## Omzet en soorten inkomsten (indexen)



## Uitgaven VSCD theaters naar kostensoort (in miljoenen gulden)



## Subsidiedekkingspercentage van de theaters in%



## De toekomst: de belangstelling voor de podiumkunsten blijft groeien

ABF-research beschikt over bevolkingsprognoses op gemeenteniveau (Primosprognoses), evenals over woningbouwprogramma's waardoor per verzorgingsgebied met grote nauwkeurigheid over een termijn van 10 jaar voorspeld kan worden hoeveel mensen er zullen wonen en welke bevolkingskenmerken zij bezitten: leeftijd, sexe, opleidingsniveau, huishouden (alleenstaand, gehuwd kinderen) e.d. Op basis van gekende statistische verbanden tussen bevolkingsomvang, samenstelling en theaterbezoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau kunnen per genre voorspellingen worden gedaan over het groeipotentieel van de publieke belangstelling voor de podiumkunsten. Van bijvoorbeeld Gouda is bekend hoeveel huizen er gebouwd worden, hoe de bevolking daar op dit moment is samengesteld en hoe deze er over 10 jaar uit zal zien. Aan de hand van landelijke cijfers en trends kan worden berekend hoeveel belangstelling deze bevolking – bij gelijkblijvende samenhang tussen voorkeuren en kenmerken - over 10 jaar heeft voor cabaret en kleinkunst, klassieke muziek of toneel. Podia kunnen deze prognoses lokaal gebruiken als – grove – marktverkenning voor de toekomst. Landelijk geven deze cijfers een indicatie van de ontwikkeling van de belangstelling voor diverse soorten podiumkunst.

Wanneer wordt gekeken naar de prognoses voor heel Nederland zien we dat die voor alle genres positief zijn (n.b. de gehanteerde genre-indeling wijkt iets af van de indeling die de VSCD gebruikt). Klassieke muziek, opera/operette en ballet/dans hebben het grootste groeipotentieel. Klassieke muziek 8% en de overige twee genres 7% voor 2005. Voor 2010 stijgt het potentieel zelfs naar 16%, 14% en 13% voor 2010. Daarna komt toneel met een groeiprognose van 6% voor 2005 en 11% voor 2010. De minste groei wordt verwacht bij de genres cabaret en kleinkunst (4%), pop, jazz en musical (3%), maar ook daar is in 2010 nog 8% respectievelijk 5% publiek te winnen. Vooral de onafwendbare vergrijzing en ontgroening van het publiek is debet aan deze uiteenlopende prognoses.

Willen deze prognoses realiteit kunnen worden dan zal het podium moeten zorgen voor voldoende programma en capaciteit. Aan de fysieke capaciteit wordt hard gewerkt, het zal er vervolgens om gaan voldoende middelen te kunnen genereren om ook het benodigde programma daarvoor neer te zetten.

### Prognoses publieksbelangstelling podiumkunsten 2005 en 2010 t.o.v. 2000

Discipline, genre, kunstvorm	groei 2005 in %	groei 2010 in %
Toneel	6	11
Cabaret en kleinkunst	4	8
Klassieke muziek	8	16
Opera, operette	7	14
Pop, jazz, musical	3	5
Ballet en dans	7	13
<b>Andere cultuurvormen</b>		
Bioscoop	3	5
Filmhuis	3	7
Galerie	7	13
Museum	6	11

Hoezeer deze gegevens lokaal kunnen verschillen wordt duidelijk in het voorbeeld Almere. Daar wordt voor het huidige theater een prognose van 35% op alle genres voor 2005 gedaan en voor 2010 zelfs prognoses die oplopen tot 72%. Dat klopt met de snelle groei van Almere, dat over enkele jaren meer dan 250.000 inwoners zal tellen. Het nieuwe theater in Almere wordt niet voor niets gebouwd.

# Statistische verantwoording

De gegevens voor het theateranalyse systeem worden jaarlijks verzameld op basis van een omvangrijke vragenlijst, die wordt toegezonden aan alle leden van de VSCD. De gegevens worden in eerste instantie door ABF-research Delft verwerkt tot een bedrijfsvergelijking, welke op Cd-rom aan de deelnemende theaters wordt toegezonden. De totaalcijfers worden vervolgens door de VSCD gebruikt om algemene branche-informatie te kunnen verschaffen. Hiertoe wordt de respons geaggregeerd naar het totaal aantal leden. Gezien de omvangrijke verschillen tussen theaters vindt deze aggregatie gewogen plaats. De onderverdeling naar zaalgrootte wordt daarbij als wegingsfactor gebruikt, omdat blijkt dat deze factor bepalend is voor de omvang van de exploitatie. Op deze manier ontstaan vier substeekproeven, die elk afzonderlijk worden geëxtrapoleerd naar het totaal van de subpopulatie. Deze subpopulaties worden vervolgens bij elkaar opgeteld om tot totaalcijfers te komen. Anders dan tot nu toe gedacht is deze onderverdeling niet bepalend voor omvang en aard van voorstellingen en hoeveelheid publiek. Om die reden wordt de non-respons (dit jaar 38) apart bevestigd op voorstellingen en bezoek, dan wel wordt op basis van gegevens uit eerdere jaren bij geschat.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de respons per substeekproef. In het eerste jaar van het Theater Analyse Systeem bestond de onderverdeling nog uit drie categorieën, in de volgende jaren is deze verfijnd tot 4. Vanaf 2003 zal nog een vijfde categorie worden toegevoegd.

## Steekproef en populatie

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
% steekproef < 500	42	49	68	52	67	70	74
% steekproef 500 – 750	n.v.t.	47	51	50	61	69	77
% steekproef 750 – 1.000	51	60	55	57	67	56	71
% steekproef > 1.000	35	41	41	47	35	53	56
% steekproef totaal	46	49	55	52	60	63	71
steekproef absoluut	57	61	68	64	75	80	98
populatie absoluut	124	124	124	124	124	126	70

Hoewel op deze manier de grootste betrouwbaarheid voor de totaalcijfers ontstaat, moet rekening worden gehouden met een foutmarge van +/- 5% bij de interpretatie van alle financiële gegevens. De programma- en publieksgegevens hebben een marge van +/- 2%.

# Meer analyses

Graag zou de VSCD verdere analyses uitvoeren op de verzamelde gegevens. Het eigen theateranalyse systeem laat dat op een groot aantal onderdelen ook toe. De grootste beperking is echter dat alleen de eigen leden van de vereniging aan dit systeem deelnemen. Ook de Vereniging van Nederlandse Poppodia en – Festivals kent zijn Pop Analyse Systeem (PAS) en het Directie Overleg Dans hanteert zijn Dans Analyse Systeem (DAS) en de Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen en – Producenten is doende met een eigen registratie. Maar zelfs wanneer al deze gegevens worden verzameld blijven grote delen van de podiumkunsten buiten beeld. De enkele, maar naar publieksbereik indrukwekkende stadionconcerten, en omgekeerd, de honderden voorstellingen en concerten in culturele centra, kerken, en - niet te vergeten – de vermoedelijk duizenden voorstellingen op scholen worden niet (meer) geregistreerd en geteld. Om analyses te kunnen maken waar niet alleen de branche organisaties wat aan hebben, maar die ook van beleidsmatige betekenis kunnen zijn voor rijksoverheid en gemeentelijke overheden is meer nodig. Dat vraagt om een centrale registratie en telling van alle voorstellingen die door de branche organisaties worden gemist. Daar ligt een taak voor het Centraal Bureau voor de Statistiek. Door bezuinigingen is het CBS gedwongen geweest de registratie die men in het verleden uitvoerde drastisch te beperken. Als het aan het huidige kabinet ligt worden in de toekomst zelfs alle registraties door het CBS op het terrein van de vrije tijd en podiumkunst geschrapt. Dat zou doodzonde zijn.

Amsterdam, maart 2004

# Colofon



Vereniging van Schouwburg- en  
Concertgebouwdirecties (VSCD)

Johannes Vermeerstraat 55

1071 JM Amsterdam

t: 020 664 72 11

f: 020 675 26 91

e: [info@vscd.nl](mailto:info@vscd.nl)

w: [www.vscd.nl](http://www.vscd.nl)

Theater Analyse Systeem is ontwikkeld door VSCD in samenwerking

met het ABF research Delft, Eric Verhoog

*Samenstelling:* Hans Onno van den Berg

*Redactie:* Hedwig Verhoeven, Jeltsje In der Rieden

*Vormgeving:* WAT ontwerpers [Utrecht]

*Drukwerk:* Drukkerij de Bondt bv

**Theater Analyse Systeem 2002**, VSCD, maart 2004

**VNP Insight, facts & Figures**, Vereniging Nederlandse Poppodia en – festivals, Amsterdam januari 2004

**Nipo, marktanalyse podiumkunsten 2001**, Bureau Promotie Podiumkunsten, mei 2002

**KPMG Special Services, Dance in Nederland**, in opdracht van ID&T (oktober 2002)

**Beleidsplan Belangenvereniging Dance**, cultuurnota 2005 – 2008, BVD, november 2003

M. van der Blij, **De Kunstmatige Kloof**, Boekmanstichting, Amsterdam, 1996

H.O. van den Berg en S.U. Smit, **Opera- en balletbegeleiding in West Europa en Noord Amerika**, Cenario, Amsterdam, 1982

© Theater 2002 is een uitgave van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties, Amsterdam. , 2004. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.  
Ondanks alle aan de samenstelling van deze uitgave bestede zorg kan de uitgever niet aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die het gevolg is van enige fout in deze uitgave.